

*Топоркова М. М., канд. юрид. наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифровізація зараз один із головних викликів розвитку сучасної держави. Прогрес технологічного розвитку України неможливий без запровадження цифрових технологій в економіку та соціальні сфери життя держави.

Україна перебуває на порозі зовсім іншого технологічного підходу, пов'язаного із цифровою революцією та цифровою економікою. Такий перехід визначається безперервним науково-технічним прогресом, зміною форм і моделей економічної організації, механізмів державного управління та необхідністю адекватного правового регулювання змін, що відбуваються. Існуюча в суспільстві система цінностей та ідеологія також впливають на зміни, що відбуваються.

Процес цифровізації торкнувся усіх держав у світі, оскільки цифровізація безпосередньо впливає на конкурентоспроможність держави, забезпечує економічне зростання та підвищує рівень та якість життя населення країни.

Цифрова економіка є такою системою економічних відносин, за якої господарська діяльність здійснюється за допомогою цифрових технологій. У державі із розвинутою цифровою економікою товари та послуги реалізуються на основі електронного бізнесу.

Ще у 1995 році професор зі США Н. Негропonte сформулював поняття «Цифрова економіка» [5]. З того часу цей термін застосовується для визначення нового рівня економічних відносин у країні, заснованого на цифровізації. В Україні цифрові технології поступово впроваджуються в різні сфери життєдіяльності та застосовуються у діяльності банків, при наданні державних і муніципальних послуг, у перевезеннях тощо.

У рамках електронного бізнесу в Інтернеті активно відбувається передача права власності на товари чи послуги. Безперечними плюсами електронного бізнесу, порівняно з традиційним товарообігом, є скорочення витрат, зменшення потреб у сировині, можливість оперувати різними цифровими грошима тощо. Однак, на відміну від зарубіжних країн, в Україні відсутнє спеціальне правове регулювання відносин у цифровій сфері. Це визначає актуальність теми дослідження.

Питання правового регулювання цифрової трансформації економіки досліджували такі науковці, як О. М. Андрєєва, Т. І. Ткаченко, В. А. Рекув, Є. В. Козловський, Н. О. Левицька та

інші вчені. Проте значна кількість невисвітлених питань щодо нормативно-правового регулювання у сфері цифровізації залишаються недостатньо розкритими.

Метою дослідження є аналіз досвіду провідних країн світу у сфері правового регулювання розвитку цифрової економіки та визначення можливостей його застосування в законодавстві України.

У світі створено такі цифрові технології як штучний інтелект, технології віртуальної реальності (VR), доповненої реальності (AR), Блокчейн (Blockchain), хмарні сервіси (Cloud Computing).

Незважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій, Україна не займає провідних позицій у правовому регулюванні цієї сфери правовідносин. У багатьох державах існує низка нормативних актів, що регулюють правовідносини у сфері цифрової економіки. У вітчизняному законодавстві, як наприклад, і у Франції на законодавчому рівні визначено такі поняття, як електронна торгівля, електронна комерція [4].

У Великій Британії правове регулювання цифрових прав здійснюється відповідно до Положення про електронні комунікації інфраструктури та послуг, що забезпечують обмеження доступу до інтернет-порнографії; Положення про захист інтелектуальної власності у зв'язку з використанням електронних повідомлень; Положення про обмін даними тощо. Ці положення увійшли до UK Digital Economy Act, прийнятого у 2017 р. [2].

Правове регулювання авторських прав у цифровій сфері США здійснюється відповідно до Digital Millennium Copyright Act (DMCA) [3].

У країнах ЄС пропонується визначити в нормативних актах правовий статус електронної особи (electronic personhood) стосовно інтелектуальних робототехнічних систем, здатних приймати самостійні рішення [1].

Важливо відзначити актуальність проблем, що виникають у зв'язку із заподіянням шкоди штучним інтелектом, роботами та необхідність розробки правового механізму покладання відповідальності за подібні дії.

Слушно зазначити, що певні деталі розвитку нової цифрової економіки вимагають належного юридичного оформлення, так як виникла нова цифрова реальність, з'явилося нове право, що «регулює економічні, політичні та соціальні відносини в контексті світу цифр, великих даних, роботів, штучного інтелекту.

В Україні на сьогодні відсутній кодифікований нормативно-правовий акт у цій сфері, тому його відсутність частково компенсується численними актами законодавства, деякі з яких

спеціально присвячені окремим аспектам відносин сфери цифрової економіки (закони «Про електронну комерцію» [6], «Про електронні документи та електронний документообіг» [7], «Про електронні довірчі послуги» [8]) і містять визначення понять, що стосуються відповідних відносин.

Разом із тим деякі відносини щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій регулюються також актами законодавства, основним предметом регулювання яких є інші (безпосередньо не пов'язані з електронними ресурсами) відносини.

Таким чином, в епоху стрімкого розвитку науки і техніки необхідно створити законодавчу базу, що регулює відносини у сфері цифрових технологій. Але вітчизняне законодавство досі не передбачало спеціального регулювання подібних правовідносин. Тому, своєчасна розробка та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток цифрової економіки: визначення порядку укладення цивільно-правових угод в електронній формі, регулювання цифрових фінансових активів, залучення фінансових ресурсів з допомогою цифрових технологій, важливі напрямки розвитку економіки країни та сучасного регулювання суспільних відносин.

Таким чином, стрімкий науково-технічний прогрес та виникнення нових інформаційних технологій, глобальні перетворення у соціальній та економічній сферах життя суспільства та держави ставлять нові завдання перед юридичною наукою. Вони спрямовані на створення таких правових механізмів та правових конструкцій, які могли б за умов світової «цифрової революції» забезпечити адекватне правове регулювання правовідносин із використанням цифрових технологій. Очевидно, що завдяки новим цифровим технологіям має формуватися нове середовище правового регулювання.

Зараз в Україні закладаються основи правового регулювання правовідносин у галузі цифрових прав та цифрової економіки. Звичайно прийняті нормативно-правові акти – перший ступінь необхідних перетворень. Вони не можуть належним чином забезпечити необхідний рівень правового регулювання цих правовідносин, але виступають свого роду фундаментом для правовідносин, що формуються, і основою для майбутніх перетворень у цифровій сфері.

Список використаних джерел:

1. Casey B. Robot Ipsa Loquitur // Georgetown Law Journal. – 2019. – URL: <https://ssrn.com/abstract=3327673>

2. Digital Economy Act 2017. – URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/introduction>.
3. H.R. 2281 Digital Millennium Copyright Act. – URL: <https://www.congress.gov/bill/105thcongress/house-bill/2281/text/enr>.
4. Loi № 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique (1). – URL: https://beta.legifrance.gouv.fr/loda/texte_lc/LEGITEXT000005789847/
5. Negroponte N. Being Digital. – NY.: Knopf, 1995. – 256 p.
6. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // ВВР України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV // ВВР України. – 2003. – № 36. – Ст. 276
8. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII // ВВР України. – 2017. – № 45. – Ст. 400.